

DIALOG O PRAWACH CZŁOWIEKA

**METODA
EDUKACYJNA**

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

Tłumaczenie i adaptacja: Magdalena Kozłowska

Współpraca (alfabetycznie): Sofie van Kemenade, Luc Kronenberg, Justyna Kuzar-Dembele,
Erwin van den Nieuwendijk, Katarzyna Salejko

Konsultacje merytoryczne (alfabetycznie): Miłosz Herka, Filip Jach, Michał Kłopotcki,
Agnieszka Ochód, Paweł Piekara, Tomke Ptasiński, Mariola Romel-Kosiedowska, Vero Uršnik

Rysunki: Smutne historie spisane na kacu i tanim papierze

Korekta językowa: Marta Jeżak

Skład graficzny: Marzena Piłko

Podręcznik „Dialog o prawach człowieka” jest adaptacją publikacji
„Human Rights Dialogue. Manual for Moderators” wydanej
przez Amnesty International Holandia.

Copyright by Stowarzyszenie Amnesty International

ISBN: 978-83-948139-5-6

Warszawa 2022

SPIIS TREŚCI

1. WSTĘP 4
2. DLACZEGO WARTO ROZMAWIAĆ O PRAWACH CZŁOWIEKA? 5
3. ZAWARTOŚĆ PODRĘCZNIKA 6
4. WPROWADZENIE DO METODY 7
5. ROLA OSOBY PROWADZĄCEJ DIALOG 11
6. DIALOG O PRAWACH CZŁOWIEKA KROK PO KROKU 13
7. PRZYKŁADOWY SCENARIUSZ 14
8. DYLEMATY I TRUDNE SYTUACJE PODCZAS DIALOGU 17
9. FORMY DIALOGU O PRAWACH CZŁOWIEKA 22
10. DIALOG PRAW CZŁOWIEKA W SIECI 24
11. ZAŁĄCZNIKI – KARTY DO DIALOGU O PRAWACH CZŁOWIEKA 25

1. WSTĘP

W niniejszym podręczniku prezentujemy metodę Dialog o prawach człowieka. Dialog o prawach człowieka to tworzenie przestrzeni do rozmowy o ważnych i często trudnych kwestiach związanych z prawami człowieka. To wymiana różnych doświadczeń, perspektyw i opinii. Dialog o prawach człowieka jest metodą uniwersalną, możesz po nią sięgnąć zarówno podczas nieformalnego spotkania ze znajomymi, jak i podczas warsztatów edukacyjnych czy sesji poświęconych dialogowi, odbywających się online bądź stacjonarnie.

Zaproś osoby ze swojego otoczenia do rozmowy na temat praw człowieka i wspólnie zastanówcie się nad ich znaczeniem w codziennym życiu. Podzielcie się swoimi doświadczeniami i uważnie wysłuchajcie historii innych. Otwierając się na inne perspektywy, stworzycie przestrzeń dla nowych spostrzeżeń.

Zastanówcie się, czym są prawa człowieka. Dlaczego mają dla was znaczenie? Co robić, jeśli jedno prawo wydaje się być sprzeczne z drugim? Czy niczym nieograniczona wolność słowa może naruszyć prawo do wolności od przemocy i niedyskryminacji? Z jakiej części swojej prywatności jesteście w stanie zrezygnować, gdy w grę wchodzi bezpieczeństwo innych osób? Podczas sesji Dialogu o prawach człowieka staramy się szukać odpowiedzi na te i wiele innych pytań.

Co ważne, celem dialogu nie jest znalezienie jedynej właściwej odpowiedzi – wręcz przeciwnie. Różne punkty widzenia, osobiste historie i doświadczenia zaprezentowane podczas dialogu pozwalają na głębsze zrozumienie, czym są prawa człowieka i jak wpływają na nasze życie.

2. DLACZEGO WARTO ROZMAWIAĆ O PRAWACH CZŁOWIEKA?

Prawa człowieka to podstawowe gwarancje i swobody przysługujące każdej osobie. Opierają się na godności, równości oraz wzajemnym szacunku – niezależnie od wieku, narodowości, płci, pochodzenia, wyznawanej religii czy światopoglądu. Prawa człowieka mają fundamentalne znaczenie dla naszego życia, ponieważ zapewniają wolność, równość, możliwość praktykowania własnej religii, zachowania prywatności oraz posiadania własności, chronią nas przed przemocą i torturami.

Powszechna deklaracja praw człowieka została przyjęta tuż po II wojnie światowej – w 1948 roku – przez nowo utworzoną Organizację Narodów Zjednoczonych. Stała się podstawą, na której zbudowano międzynarodowy system praw człowieka. Państwa zgodziły się przestrzegać ogólnych zasad zapisanych w jej 30 artykułach.

Powszechna deklaracja praw człowieka jest, jak sama nazwa wskazuje, deklaracją – wyrazem intencji wszystkich rządów świata w kwestii przestrzegania pewnych standar-

dów, dotyczących traktowania ludzi. Prawa człowieka stały się częścią prawa międzynarodowego – od czasu przyjęcia *Deklaracji* powstało wiele bazujących na niej praw i umów międzynarodowych. Obligują one państwa i ich urzędników do respektowania, ochrony i realizacji praw człowieka w ich krajach i poza nimi. Mimo to w wielu miejscach na świecie dochodzi do naruszeń praw człowieka, dlatego każdy i każda z nas musi upominać się o respektowanie praw i wolności wszystkich ludzi. Ostatecznie wszyscy ponosimy odpowiedzialność za prawa człowieka. Dlatego tak ważne jest, by wciąż rozwijać wiedzę i poszerzać rozumienie praw człowieka, zastanawiać się nad ich znaczeniem w naszym codziennym życiu. Tylko wtedy, gdy będziemy świadomi ich istnienia i roli, będziemy mogli je realizować tak, by prawa wszystkich osób były przestrzegane.

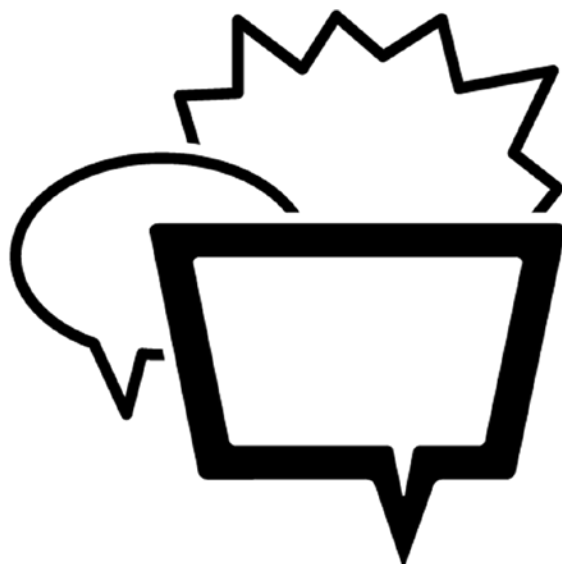
Rozpocznij Dialog o prawach człowieka i zaproś osoby do wspólnej próby zdefiniowania znaczenia praw człowieka w codziennym życiu.

3. ZAWARTOŚĆ PODRĘCZNIKA

Ten podręcznik dostarczy wszystkich niezbędnych informacji, które umożliwią ci wykorzystanie metody Dialogu o prawach człowieka.

Podczas lektury podręcznika:

- Dowiesz się, czym jest Dialog o prawach człowieka i czym różni się on od debaty;
- Poznasz pytania, które warto zadać podczas sesji dialogu, by zachęcić osoby uczestniczące do analizy własnego toku myślenia;
- Dowiesz się, w jaki sposób osoba prowadząca sesję dialogu może wspierać osoby w nim uczestniczące, tak by ich rozmowa toczyła się duchu głębokiego dialogu i otwartości na różnorodne perspektywy;
- Dowiesz się, jak korzystać z materiałów dodatkowych wspierających dialog;
- Zapoznasz się z przykładowym scenariuszem dialogu i różnymi metodami jego prowadzenia.

4. WPROWADZENIE DO METODY

Dialog o prawach człowieka to spotkanie osób zaangażowanych w rozmowę o tematach związanych z prawami człowieka. W trakcie dialogu osoba prowadząca dba o przebieg rozmowy i prezentuje w jej trakcie inspiracje, które pełnią rolę bodźców do refleksji i rozmowy dla osób uczestniczących. Inspiracjami mogą być pytania, fakty, cytaty, rysunki, dzięki którym do rozmowy wprowadzane są nowe wątki i perspektywy. Dialog o prawach człowieka umożliwia rozmowę na budzące czasem silne emocje i polarizujące społeczeństwo tematy, która łączy, a nie dzieli. W dialogu różnorodność doświadczeń tworzy zasób, który pozwala przyjrzeć się omawianym tematom z wielu różnych punktów widzenia. Dzięki tej metodzie osoby rozwijają kompetencje prowadzenia dialogu o różnorodnych perspektywach i doświadczeniach.

4.1. CELE DIALOGU O PRAWACH CZŁOWIEKA

- Refleksja nad rolą praw człowieka w naszym codziennym życiu, ich wielowymiarowością i złożonością.
- Rozwój wrażliwości na różnorodność doświadczeń osób biorących udział w dialogu.
- Rozwój kompetencji prowadzenia dialogu o różnych perspektywach, punktach widzenia i doświadczeniach związanych z prawami człowieka.

4.2. RÓŻNICE POMIĘDZY DIALOGIEM I DEBATĄ

Istnieją różne sposoby na angażowanie się w rozmowę. Dialog to szczególny rodzaj

rozmowy, której celem jest zrozumienie innych osób. To wyraźnie odróżnia dialog od debaty, której głównym celem jest przekonanie rozmówców do własnego stanowiska. W przeciwieństwie do dialogu w debacie poznanie i zrozumienie perspektywy innych nie jest konieczne.

Podczas dialogu myśli i spostrzeżenia są wymieniane w atmosferze otwartości w oparciu o osobiste doświadczenia. Różnice pomiędzy osobami są zasobem budującym rozmowę – im więcej różnorodnych perspektyw, tym bardziej wzbogacający jest dialog. Jeśli masz już dość rozmów, które polegają na przerzucaniu się argumentami i przekonywaniu się do własnego stanowiska, ten sposób rozmowy jest właśnie dla ciebie.

Dzięki słuchaniu się nawzajem powstaje szansa na otwarcie się na doświadczenia innych i rozwijanie wrażliwości na to, z czym zmagają się poszczególne osoby na drodze do wyegzekwowania przysługujących im praw.

Poznaj główne różnice pomiędzy dialogiem a debatą:

Cechy charakterystyczne debaty:

- wymiana argumentów, stanowisk,
- zrozumienie perspektyw i doświadczeń innych nie jest konieczne,
- celem jest przekonanie innych osób i wygrana naszego stanowiska.

Cechy charakterystyczne dialogu:

- wymiana doświadczeń, myśli, wartości, perspektyw,
- celem jest zrozumienie innych osób,
- celem jest refleksja, osiągnięcie głębszego rozumienia, poszerzenie własnej perspektywy.

4.3. ZADAWANIE PYTAŃ

W dialogu poznajemy spostrzeżenia i przekonania innych osób kształtowane przez ich osobiste historie i uczymy się rozumieć ich dylematy. Dzielimy się różnorodnymi doświadczeniami i pomysłami, pomiędzy którymi niejednokrotnie występują różnice. Aby lepiej zrozumieć inne osoby, ważne jest uważne słuchanie się nawzajem i zadawanie sobie pytań. Zachęć osoby do refleksji, zapytaj, co sprawia, że myślą w ten, a nie w inny sposób? Co uważają na ten temat inne osoby? Jakie elementy odgrywają rolę w omawianej sprawie? Jakie wartości stoją za ich przekonaniami? Zadawanie pytań pomaga osobom uczestniczącym dowiedzieć się więcej na temat doświadczeń innych osób i sprzyja lepszemu rozumieniu ich punktów widzenia. Pomaga też zastanowić się nad źródłem naszych przekonań, sprzyja autorefleksji i uczy, jak wyartykułować to, co dla nas ważne. Wyłumacz osobom biorącym udział w dialogu rolę pytań i zachęć

wszystkich do zadawania ich sobie nawzajem. Jako osoba prowadząca dialog również zadawaj pytania, by zachęcać osoby uczestniczące do głębszego namysłu i modelować sposób uczestnictwa w rozmowie.

Poznaj przykładowe pytania, które pozwalają zbadać własny tok myślenia i lepiej zrozumieć innych:

- Co masz na myśli, mówiąc, że...?
- Jak można to powiedzieć w inny sposób, przeformułować?
- W jaki sposób to, co mówisz łączy się z... (omawianą sytuacją, myślą, tematem)?
- Co sprawia, że myślisz w ten sposób?
- Czy możesz rozwinąć swoją myśl?
- Z jakiej jeszcze perspektywy można spojrzeć na tę sytuację?
- Jakie są inne możliwości wyjaśnienia tej sytuacji?
- Jak tę sytuację mógłby widzieć ktoś inny?
- Jakie wartości stoją za twoimi przekonaniami i przekonaniami innych osób?

METODA DOCIEKAŃ FILOZOFICZNYCH

Stawianie pytań pełni kluczową rolę w metodzie dociekań filozoficznych – edukacyjnej metodzie, której celem jest wzbudzanie ciekawości poznawczej, rozwijanie umiejętności samodzielnego, krytycznego myślenia oraz umiejętności komunikowania się z innymi¹.

Zadawaniu pytań w dialogu towarzyszą założenia obecne również w metodzie dociekań filozoficznych. Zarówno w dociekaniach, jak i w dialogu pytania nie są stawiane po to, by uzyskać jednoznaczną odpowiedź lub sprawdzić czyjąś wiedzę, lecz po to, by zbliżyć do sensu rozważań. Pytania zachęcają do zatrzymania się nad zastanym stanem rzeczy, podważenia jego oczywistości i ciągłego pogłębiania rozumienia.

Jednym z założeń dociekań filozoficznych jest to, że filozoficzne poznanie nie odbywa się indywidualnie lecz w dialogu z innymi².

Metoda dociekań filozoficznych ma swoje korzenie w filozofii dla dzieci (ang. *Philosophy for children, P4C*) opracowanej przez Matthew Lippmana. Nazwa „dociekania filozoficzne” została upowszechniona przez prof. Aldonę Pobjewską oraz osoby zrzeszone w Stowarzyszeniu Edukacji Filozoficznej „Phronesis”.

¹ Łagodzka, A. (2014), *Filozoficzne dociekania w klasach I–III, Trendy 2014 (1)*, s. 29–36.

² Pobjewska, A. (2019), *Edukacja do samodzielności. Warsztaty z dociekań filozoficznych*.

- Czy możesz podać przykłady sytuacji, które popierają to stwierdzenie?
- Dlaczego czujesz się w ten sposób?
- Dlaczego rozumiesz tę sytuację w ten sposób?
- Jakie są tego podstawowe wady/zalety?
- Jakie są tego przyczyny/skutki?
- Jakie założenie jest podstawą danego twierdzenia lub sytuacji?
- Co sprawiłoby, żebyś spojrzał/a na tę sprawę inaczej?

DIALOG SOKRATEJSKI

Inspiracją dla pytań, które zadajemy sobie nawzajem podczas Dialogu o prawach człowieka, są pytania stawiane w dialogu sokratejskim. Dialog sokratejski lub inaczej metoda sokratyczna jest metodą zadawania pytań, które pozwalają na przyjrzenie się temu, co stoi za naszymi przekonaniami. Poszukiwanie odpowiedzi na zadane pytania zachęca do krytycznego przyglądania się własnym sądom i opiniom oraz do samodzielnego namysłu i zdobywania wiedzy³.

4.4. INSPIRACJE DO ROZMOWY

W trakcie Dialogu o prawach człowieka osoba prowadząca dialog prezentuje osobom uczestniczącym inspiracje, które pełnią rolę bodźców do refleksji i rozmowy. Funkcję inspiracji do dialogu mogą pełnić dołączone do niniejszego podręcznika karty, zawierające pytania, cytaty, fakty, odnoszące się do kwestii związanych z prawami człowieka. Mogą posłużyć one jako wyzwalacz rozmowy lub kolejny punkt odniesienia umożliwiający wprowadzenie do rozmowy nowych wątków.

Przykładowe karty/bodźce inspirujące dialog

Więcej propozycji kart do wykorzystania podczas sesji dialogu poświęconych m.in. tematyce dyskryminacji, migracji, praw osób LGBTI znajdziesz w załącznikach na str. 26. Możesz również sięgnąć po kieszonkową wersję *Powszechnej Deklaracji praw człowieka* dostępnej na stronie: <https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2022/05/Ksiazeczka-Powszechna-Deklaracja-Praw-Czlowieka-wersja-na-www.pdf>.

Poszukaj inspiracji!

Inspiracją do wspólnej rozmowy może być właściwie wszystko. Pamiętaj, że możesz sa-

³ *Socratic Questioning*, z: https://thinkingpathwayz.weebly.com/uploads/1/0/4/4/104440805/socratic_questioning.pdf (dostęp: 23.09.2021), opracowanie Alice Vigors na podstawie książki *The Power of Inquiry* autorstwa Kath Murdoch.

modzielnie szukać materiałów, które pozwolą ci zainicjować Dialog o prawach człowieka lub wprowadzić do rozmowy nowe wątki. W tym celu możesz wykorzystać rysunki, zdjęcia, cytaty i wszystko to, co uznasz za stosowne. Pamiętaj, że rolą inspiracji jest zachęcenie do zastanawiania się i pogłębiania rozumienia, a nie poszukiwania jednoznacznej odpowiedzi.

Jak korzystać z kart do Dialogu o prawach człowieka?

Wariant 1.

Przygotowując się do dialogu, wybierz karty, dzięki którym wprowadzisz do rozmowy wybrane przez siebie wątki. Przygotuj zestaw kart, które będziesz odkrywać w wybranej przez siebie kolejności. Postaraj się wprowadzać nową kartę wtedy, gdy wszystkie osoby miały szansę zabrać głos w odpowiedzi na pojawienie się tematu z poprzedniej karty.

Wariant 2.

Poproś osoby uczestniczące w dialogu o losowanie kart z talii. Jeśli chcesz kontrolować czas, ustaw stoper na telefonie i wprowadzaj nową kartę co około 15 minut.

Przygotowując się do prowadzenia Dialogu o prawach człowieka, zauważ, że wprowadzenie nowej karty co około 15 minut sprawi, że rozmowa będzie bardziej dynamiczna oraz umożliwi wprowadzenie nowych wątków i pojawienie się nowych spostrzeżeń. Rzadsze wprowadzanie kart umożliwia z kolei dłuższe zatrzymanie się przy jednym temacie. Już jedna dobrze dobrana inspiracja może stać się podstawą głębokiego godzinnego dialogu pełnego nowych refleksji.

Kluczem działania, które najbardziej przysłuży się rozmowie, jest elastyczność. Jeśli jeden impuls wywoła ożywiony dialog, a uczestniczące w nim osoby same zaczną poruszać kolejne wątki, warto zmodyfikować plan dialogu, wprowadzić mniej nowych bodźców i pozwolić swobodnie toczyć się rozmowie.

4.5. ZASADY UCZESTNICTWA

W DIALOGU O PRAWACH CZŁOWIEKA

Każda sesja Dialogu o prawach człowieka powinna rozpocząć się prezentacją zasad, które wspierają osoby uczestniczące w prowadzeniu rozmowy w duchu dialogu. Przedstawienie osobom założeń i celów sprawi, że będą one wiedzieć, czego mogą spodziewać po uczestnictwie w dialogu i lepiej zrozumieją jego zasady. Ważne, by podkreślić, że Dialog o prawach człowieka nie zmierza do wypracowania jednego stanowiska czy wspólnej opinii na omawiany temat, a im więcej różnych perspektyw zostanie wniesionych do rozmowy, tym będzie ona ciekawsza i bardziej wzbogacająca. Aby było to możliwe osoby uczestniczące w dialogu powinny zachować uważną i dociekliwą postawę.

Zasady uczestnictwa w Dialogu o prawach człowieka:

- Każdy może wziąć udział w dialogu i podzielić się swoją historią.
- Traktuj wszystkie osoby z szacunkiem. W dialogu nie ma miejsca na mowę nienawiści.
- Pamiętaj, aby nie tylko mówić, ale też (przede wszystkim) uważnie słuchać. Poświęć czas, by zastanowić się nad tym, czego się właśnie dowiadujesz.
- Przejawiaj ciekawość względem doświadczeń i myśli innych. Odnies się do tego, co właśnie słyszysz. W razie potrzeby poproś rozmówcę_rozmówczynię o dokładniejsze sformułowanie tego, co myśli.
- Zachowuj otwartą, dociekliwą postawę. Zastanawiaj się, zadawaj pytania, nie próbuj narzucić swojej opinii innym, nie oceniaj.
- Pamiętaj, że w dialogu nie ma dobrych i złych odpowiedzi. Używaj komunikatu „ja”, czyli mów o własnych doświadczeniach i nie generalizuj.
- Stwórz przestrzeń dla wszystkich. Staraj się mówić zwięźle i na temat. Pozwól innym osobom dokończyć wypowiedź i dawaj im czas do namysłu.

5. ROLA OSOBY PROWADZĄCEJ

DIALOG O PRAWACH CZŁOWIEKA

Jako osoba prowadząca Dialog o prawach człowieka zauważysz, że nie zawsze jest to tak łatwe, jak może się wydawać. Im więcej emocji budzi omawiany temat, tym łatwiej rozmowa przerodzi się w debatę. Dlatego już na początku wytłumacz osobom uczestniczącym, jakie są różnice pomiędzy dialogiem a debatą i jakie znaczenie ma wspólne zadawanie pytań. Przypominaj, że w dialogu nie ma dobrych i złych odpowiedzi i nie chodzi w nim o przekonanie innych do własnego stanowiska, ale o zrozumienie doświadczeń innych osób.

swojego wkładu do dialogu, również te przejawiające mniejszą śmiałość.

- Zadbaj o to, by przestrzeń na zabranie głosu miały również osoby, które nie podzielają zdania większości.
- Pamiętaj, że niektóre tematy mogą wzbudzać emocje i wymagać delikatności.
- Kontroluj czas.
- Zapoznaj się z pomocniczymi materiałami do dialogu (przykładowe karty w załącznikach oraz kieszonkowa wersja *Powszechnej deklaracji praw człowieka*). Możesz wykorzystać je w rozmowie lub użyć jako inspiracji.

5.1. WSKAZÓWKI DLA OSOBY PROWADZĄCEJ DIALOG

- Przedstaw cele dialogu i różnice pomiędzy dialogiem a debatą.
- Przedstaw wskazówki dla osób uczestniczących w dialogu.
- Jeśli to konieczne, przypominaj, że w dialogu nie ma dobrych i złych odpowiedzi.
- Nie wyrażaj własnej opinii, ale pozwól grupie wyrazić swoją.
- Słuchaj uważnie tego, co mówią osoby uczestniczące w dialogu.
- Daj osobom czas na zadanie pytań i zaznajom je z przykładowymi pytaniami, które pozwalają zbadać własne myślenie.
- Pamiętaj, aby również zadawać pytania.
- Poproś o wyjaśnienie lub konkretne przykłady, jeśli coś jest niejasne.
- Podsumuj, jeśli to konieczne.
- Upewnij się, że wszystkie osoby mają możliwość zabrania głosu i wniesienia

5.2. TRIGGER WARNING

Weź pod uwagę, że tematy związane z nieprzestrzeganiem i naruszeniami praw człowieka mogą budzić silne emocje, a nawet przywoływać wspomnienia traumatycznych doświadczeń.

Na etapie zapraszania osób do wzięcia udziału w Dialogu o prawach człowieka poinformuj, czego będzie dotyczyć sesja, by mogły w świadomy sposób zdecydować o swojej gotowości do rozmowy na dany temat.

Prowadząc Dialog o prawach człowieka, wyjaśnij cel prezentowania osobom danej inspiracji do rozmowy – szczególnie, jeśli zawiera kontrowersyjne treści. Zadbaj również o podkreślenie, by osoby dzieliły się swoim doświadczeniem jedynie w takim stopniu, w którym czują, że jest to dla nich komfortowe.

5.3. STYLE PROWADZENIA WARSZTATÓW Z EDUKACJI PRAW CZŁOWIEKA A ROLA OSOBY PROWADZĄCEJ DIALOG O PRAWACH CZŁOWIEKA

Prowadząc warsztaty z edukacji praw człowieka, możemy przybrać różne role w zależności od specyfiki warsztatów i naszej pozycji w grupie.

- **Trener_Trenerka** – zadaniem trenera_trenerki jest przede wszystkim przekazywanie wiedzy oraz praktyczne ćwiczenie umiejętności.
- **Moderator_Moderatorka** – zadaniem moderatora_moderatorki jest organizowanie rozmowy/sesji/dyskusji i przewodzenie jej. Osoba moderująca rozmowę kontroluje jej przebieg i dba, by zmierzała ona do określonego celu.
- **Facylitator_Facylitatorka** – facylitacja jest definiowana jako ułatwienie jakiegoś wydarzenia lub sprawienie, że coś jest możliwe. Zadaniem facylitatora_facylitatorki jest tworzenie przyjaznego środowiska sprzyjającego wymianie doświadczeń i wzajemnemu uczeniu się. Osoba facylitująca tworzy ramy sprzyjające refleksji, krytycznej analizie, zadawaniu pytań i wspólnemu rozwiązywaniu problemów. Rezygnacja z eksperckiej postawy stwarza przestrzeń do współodpowiedzialności za uczenie się, które angażuje osoby uczestniczące i buduje ich poczucie sprawczości.

Którą z ról pełni osoba prowadząca Dialog o prawach człowieka?

Zadaniem osoby prowadzącej dialog, podobnie jak facylitatora_facylitatorki, jest two-

żenie przestrzeni do wymiany doświadczeń, wspólnej refleksji i uczenia się od siebie nawzajem. Podobnie jak moderator_moderatorka czuwa ona nad przebiegiem rozmowy lub kieruje nią poprzez zadawanie pytań – na przykład w chwilach, gdy dialog przerywa się w debatę.

Jednocześnie, jeśli jest zaangażowana w ochronę i promowanie praw człowieka, nie musi być ona neutralna wobec omawianych treści oraz może posiadać ekspercką wiedzę w dziedzinie praw człowieka – podobnie jak trener_trenerka.

Na sposób prowadzenia dialogu może również wpływać poziom gotowości do rozmowy i dzielenia się swoimi doświadczeniami z grupą – jeśli osoby przejawiają mniejszą śmiałość i otwartość, podzielenie się własnym doświadczeniem osoby prowadzącej może zamodelować uczestnictwo w dialogu. Również jeśli treści omawiane są jedynie z jednego punktu widzenia, osoba prowadząca może wnieść do rozmowy treści pozwalające przyjrzeć się tematowi dialogu z innej perspektywy. Z kolei jeśli osoby są zaangażowane w rozmowę pomiędzy sobą i przyglądają się omawianym kwestiom z wielu stron, może ona ograniczyć swoje uczestnictwo w dialogu i wspierać osoby w prowadzeniu rozmowy płynącej w duchu wzajemnego szacunku i akceptacji różnorodności.

Poszukaj swojego stylu prowadzenia Dialogu o prawach człowieka. Zastanów się nad swoją gotowością wspierania grupy w samodzielnym poszukiwaniu odpowiedzi na zadawane pytania i nad tym, jak dużo treści edukacyjnych chcesz przekazać. W zależności od specyfiki planowanej sesji dialogu i twoich relacji z grupą możesz przyjąć rolę, w której czujesz się najlepiej.

6. DIALOG O PRAWACH CZŁOWIEKA KROK PO KROKU

KROK 1.

Wybierz odpowiednią formę dialogu.

Czytając rozdział „Formy dialogu”, zapoznasz się z różnymi możliwymi sposobami prowadzenia Dialogu o prawach człowieka. Zdecyduj, który z nich będzie najbardziej odpowiedni dla grupy osób, z którą chcesz przeprowadzić dialog. Weź pod uwagę, ile osób weźmie udział w rozmowie. Zastanów się, czy dialog będzie prowadzony online czy stacjonarnie.

KROK 2.

Zdecyduj o czasie trwania dialogu.

Dialog o prawach człowieka może trwać od 45 do 90 minut. Planując długość dialogu, warto wziąć pod uwagę wybraną formę, rodzaj bodźców, które będą impulsem do rozmowy, oraz liczbę osób, która będzie w nim uczestniczyć. Im więcej osób uczestniczących, tym więcej czasu będziesz potrzebować, aby każda z nich miała możliwość zabrania głosu i wniesienia swojego wkładu do dialogu. Decydując, czy dialog przyjmie formę krótkiego spotkania, czy długiego

warsztatu zastanów się również, jak długo osoby pozostaną uważne na doświadczenia innych, jakie są ich możliwości skupienia się. Dostosuj czas trwania dialogu do możliwości i potrzeb grupy.

KROK 3.

Zadbaj o stałe elementy dialogu.

- Wprowadzenie, służące stworzeniu przestrzeni na wzajemne poznanie się uczestników i uczestniczek oraz przedstawienie celów i zasad uczestnictwa w Dialogu o prawach człowieka.
- Dialog właściwy, w którym osoba prowadząca dialog prezentuje osobom uczestniczącym bodźce oraz tworzy przestrzeń do zabrania głosu przez wszystkie osoby biorące udział w rozmowie.
- Omówienie, w którym następuje podsumowanie uczestnictwa w dialogu oraz odniesienie tematu rozmowy do praw człowieka. Osoba prowadząca dialog przedstawia możliwe sposoby podjęcia działań na rzecz praw człowieka.

7. PRZYKŁADOWY SCENARIUSZ

Czas trwania: 60 minut

Liczba osób uczestniczących: 5-8 osób

Forma dialogu: Rozmowa grupowa

KROK 1.

Rundka zapoznawcza – 5 minut

- Przywitaj osoby uczestniczące w dialogu, przedstaw się.
- Przedstaw temat dialogu i plan spotkania.

Przedstaw temat rozmowy. Poinformuj o czasie trwania dialogu. Poinformuj, że zanim przejdziecie do rozmowy, zaprosisz osoby do przedstawienia się i opowiesz im, czym jest Dialog o prawach człowieka, jakie są jego cele i założenia. Powiedz, że gdy czas rozmowy będzie zbliżał się ku końcowi, dasz osobom sygnał, aby zadbać o podsumowanie uczestnictwa w dialogu i zastanowić się nad związkiem omawianego tematu z prawami człowieka.

- Zaprosz osoby do przedstawienia się.

Poproś osoby o przedstawienie się. Możesz zadać dodatkowe pytanie, dzięki któremu osoby będą mieć szansę opowiedzieć o sobie w kilku słowach i pierwszy raz zabrać głos w rozmowie. Możesz na przykład zapytać:

- Czym są dla ciebie prawa człowieka?
- Jakie jest wasze pierwsze skojarzenie z prawami człowieka?
- Co sprawiło, że chcecie wziąć udział w rozmowie o prawach człowieka?

Podziękuj osobom za przedstawienie się i głosy wniesione do rozmowy. Możesz zwrócić

uwagę na to, że dzięki różnym doświadczeniom możliwe będzie przyjrzenie się prawom człowieka i ich znaczeniu w naszym codziennym życiu z wielu różnych perspektyw.

KROK 2.

Instrukcje – wyjaśnij, czym jest Dialog o prawach człowieka – 10 minut

- Wyjaśnij cel Dialogu o prawach człowieka.

Wy tłumacz, że Dialog o prawach człowieka to wymiana doświadczeń i wynikających z nich refleksji, odnoszących się do kwestii związanych z prawami człowieka. Zwróć uwagę, że te różnorodne doświadczenia oparte na różnych sposobach wychowania, miejscach urodzenia, tożsamościach płciowych, orientacjach psychoseksualnych i wszystkich innych cechach, które kształtują naszą tożsamość, tworzą zasób pozwalający przyglądać się omawianym tematom z wielu stron i punktów widzenia. Podkreśl, że najważniejszym celem dialogu jest refleksja nad rolą praw człowieka w naszym codziennym życiu, poszerzanie naszych perspektyw, pogłębianie rozumienia praw człowieka.

- Wy tłumacz różnice pomiędzy dialogiem a debatą.

Podkreśl, że ideą Dialogu o prawach człowieka jest wymiana myśli w atmosferze otwartości. W dialogu nie chodzi o to, by przekonywać się do własnego punktu widzenia, ale by podzielić się naszymi unikalnymi doświadczeniami i historiami, które pozwolą przyjrzeć się omawianym tematom z wielu różnych stron. Wy tłumacz, że w dia-

logu wszystkie osoby uczestniczące są zapraszane do opowiedzenia własnej historii i wniesienia swoich doświadczeń i perspektyw do rozmowy, bez próby przekonywania innych, jak ma to miejsce w debacie. Nie ma konieczności wypracowania wspólnej opinii na dany temat, im więcej perspektyw i różnorodnych głosów tym bardziej wzbogacający jest dialog.

- Podkreśl wagę zadawania pytań w dialogu.

Zachęć osoby uczestniczące w dialogu do zadawania pytań, które pozwolą na zbadanie toku własnego myślenia i głębsze zrozumienie, czemu myślą w ten, a nie w inny sposób. Dialog skłania do głębszej refleksji i pomaga wysnuć nowe wnioski i spostrzeżenia. Przytocz przykładowe pytania.

- Omów zasady uczestnictwa w dialogu.

Podkreśl, że każda osoba może wnieść swój wkład do dialogu i zostać wysłuchana. Zaznacz, że słuchanie jest równie ważne jak mówienie. Istotne jest, żeby zatrzymać się na chwilę i zastanowić nad tym, co właśnie słyszymy, czego się dowiadujemy. Wszystkie osoby są zachęcane do pielęgnowania otwartej i dociekliwej postawy, do zastanawiania się, zadawania pytań, okazywania zainteresowania.

Podkreśl, że niezbędnym warunkiem dobrego dialogu jest traktowanie się przez wszystkie osoby z szacunkiem.

- Wyjaśnij, że podczas dialogu będziesz prezentować osobom karty/bodźce do dyskusji.

Wytłumacz, że będą one punktem wyjścia do refleksji i rozmowy i pozwolą na wprowadzenie do rozważań nowych perspektyw i wątków.

KROK 3.

Dialog właściwy – 30 minut

- Zaprezentuj wybrany przez siebie inspirację do rozmowy, która otworzy dialog.

- Jeśli jest to karta zawierająca pytanie, sprawdź, czy wszystkie osoby tak samo rozumieją definicje pojawiających się w nim słów. Osoby mogą różnie rozumieć znaczenie użytych pojęć, ale ważne, by było jasne, o czym myślą, posługując się nimi.
- Jeśli jest to rysunek, zapytaj, co on prezentuje, o czym opowiada. Odnies się do osobistego doświadczenia osób biorących udział w dialogu i zapytaj, czy któraś z nich doświadczyła lub była świadkiem_świadkinią podobnej sytuacji.

- Zaproś osoby do zastanowienia się przez chwilę nad wybranym bodźcem i podzielenia się swoimi refleksjami z resztą osób.

Zachęcaj, by wszystkie osoby zabrały głos w dialogu. Stawiaj pytania i przypominaj, że uczestnicy_uczestniczki mogą zadawać je sobie nawzajem. Zachęcaj do zatrzymania się przez chwilę przy wypowiedzi każdej z osób.

Zwróć uwagę, że czasem osoby uczestniczące w dialogu mogą używać zwrotu „masz rację”, kiedy ich doświadczenia będą zgodne z tym, co mówią inne osoby. Przypominaj, że w dialogu nie chodzi o posiadanie racji, ale o dzielenie się swoim doświadczeniem, które może być podobne lub inne niż innych osób uczestniczących. Zadbaj w ten sposób o przestrzeń na wypowiedź dla osób, które mają inne doświadczenia niż większość i uniknij tym samym przeradzania się dialogu w debatę.

- Opcjonalnie: Wprowadź do rozmowy kolejne bodźce, które pozwolą na spojrzenie na omawiany temat z nowej perspektywy i umożliwią wyłonienie się nowych spostrzeżeń.

KROK 4.

Omówienie – 10 minut

- Poproś osoby uczestniczące o podsumowanie w kilku słowach doświadczenia uczestnictwa w dialogu. Możesz zapytać:
 - Jak omawiany temat łączy się z prawami człowieka?
 - Jak czuliście_czułyście się w takiej formie rozmowy?
 - Co było dla was ważne/nowe/odkrywcze/poruszające?
 - Co zabierzecie z dialogu?

KROK 5.

Działaj! – 5 minut

- Podsumuj najważniejsze informacje na temat praw człowieka i wskaż ich związek z tematem dialogu.

- Zaproponuj osobom podjęcie działań na rzecz praw człowieka. Wyjaśnij, że jest wiele możliwych sposobów zaangażowania się. Przedstaw przykładowe sposoby:
 - Poszukiwanie informacji na temat praw człowieka.
 - Rozmowa na temat praw człowieka z bliskimi, znajomymi, w szkole.
 - Opublikowanie posta związanego z prawami człowieka w mediach społecznościowych.
 - Informowanie o przypadkach łamania praw człowieka.
 - Podpisanie petycji.
 - Dołączenie do Grupy Lokalnej (<https://amnesty.org.pl/uwaga-akcja/grupy-lokalne/>) lub Szkolnej Grupy Praw Człowieka (<https://amnesty.org.pl/co-robimy/edukacja/szkolne-grupy/>) Amnesty International.

8. DYLEMATY I TRUDNE SYTUACJE

PODCZAS DIALOGU

Poniżej zamieszczamy wskazówki, jak radzić sobie z konkretnymi sytuacjami, które mogą pojawić się podczas sesji dialogu.

8.1. NEUTRALNOŚĆ OSOBY PROWADZĄCEJ

Wiele wymagających sytuacji podczas facylitacji Dialogu o prawach człowieka wiąże się z dylematem, do jakiego stopnia osoba prowadząca dialog powinna być neutralna. Powinna ona jak najwięcej przestrzeni do rozmowy oddawać jego uczestnikom i uczestniczkom, aktywnie słuchać i unikać wartościowania przemyśleń i doświadczeń osób uczestniczących. Z drugiej strony czasem podzielenie się własnym doświadczeniem osoby prowadzącej może modelować uczestnictwo w dialogu i rozpocząć rozmowę, a niektóre sytuacje mogą wymagać zdecydowanej interwencji prowadzącej prowadzącego (np. pojawienie się mowy nienawiści).

Co robić:

- Odnosząc się z szacunkiem do wszystkich uczestników i uczestniczek dialogu, unikaj wartościowania przemyśleń i wypowiedzi.
- Zachowaj powściągliwość w wydawaniu opinii i dzieleniu się własnym doświadczeniem.
- Weź pod uwagę, że zachowanie pełnej neutralności nie jest możliwe/jest trudne i poszukaj swojego stylu prowadzenia dialogu.
- Zachowuj elastyczność, dostosowując się do wymogów sytuacji.

8.2. DIALOG PRZERADZA SIĘ W DEBATĘ

Celem Dialogu o prawach człowieka jest stworzenie przestrzeni do wybrzmienia różnorodnych głosów i poszerzania perspektyw, dzięki uczeniu się z różnych doświadczeń osób uczestniczących. Rozmowa na tematy budzące kontrowersje może jednak zmierzać w stronę debaty i przekonywania się nawzajem do swoich stanowisk i punktów widzenia, a czasem również do konfliktu. By temu przeciwdziałać ważne jest, by w momencie wprowadzania zasad opisać, co różni dialog od debaty.

Gdy, mimo wszystko, taka sytuacja będzie mieć miejsce, warto zatrzymać rozmowę i zwrócić na to uwagę osób w niej uczestniczących.

Co robić:

- Zauważ moment, w którym dialog przeradza się w debatę. Zrób „stopklatkę” i opisz sytuację.
- Zauważ, że omawiana kwestia budzi emocje, zapytaj, czy dotyczy czegoś, co jest dla osób ważne.
- Zaproś osoby do zastanowienia się, jakie wartości stoją za ich przekonaniami.
- Poproś osoby o wspólne zastanowienie się, jak możecie sprawić, by różne przekonania wybrzmiały, ale jednocześnie by rozmowa przebiegała w duchu dialogu.
- Podkreśl, że nie ma konieczności zakończenia dialogu z jednym punktem widzenia, a każda osoba może wynieść z dialogu to, co zechce.

8.3. KOMENTARZE MOTYWOWANE

UPRZEDZENIAM

Pojawienie się podczas Dialogu o prawach człowieka komentarzy motywowanych stereotypami i uprzedzeniami wymaga reakcji osoby prowadzącej. Nie oznacza to jednak wchodzenia w polemikę lub wykluczania osoby z dalszej rozmowy, lecz stworzenie przestrzeni, w której osoba, w toku dialogu, będzie mogła skonfrontować swoje założenia z tym, co myślą lub jakie doświadczenia mają w tej kwestii inni.

Co robić:

- Docenij wkład osoby w rozmowę i zachęć ją do wysłuchania doświadczeń innych.
- Zapytaj, czy osoba ma przykłady takich sytuacji, które sprawiają, że myśli w ten, a nie inny sposób lub, czy można spojrzeć na tę sprawę inaczej.
- Zapytaj grupę, jak myślą inni lub, czy ktoś ma inne doświadczenia.
- Pamiętaj, że celem dialogu nie jest przekonanie osób do własnego punktu widzenia, ale stworzenie przestrzeni, w której osoby uczestniczące będą uczyć się od siebie nawzajem.

8.4. OSOBY ROZMAWIAJĄ Z OSOBĄ

PROWADZĄCĄ, A NIE MA MIĘDZY SOBĄ

Prowadząc Dialog o prawach człowieka, możesz spotkać się z sytuacją, w której osoby uczestniczące nie będą prowadzić rozmowy pomiędzy sobą a kierować komunikaty do Ciebie, jako osoby moderującej rozmowę. Taka sytuacja może wynikać z przyzwyczajenia związanych z tradycyjnym modelem nauczania, w którym osoba prowadząca zajęcia/warsztaty jest postrzegana jako osoba ekspercka.

Co robić:

- Już wprowadzając zasady uczestnictwa w dialogu podkreśl, że jest to przestrzeń rozmowy pomiędzy wszystkimi osobami. W razie potrzeby przypomnij o tym

w trakcie trwania dialogu. Zachęć osoby do odnoszenia się nawzajem do swoich wypowiedzi.

- Przypomnij, że pytania w dialogu nie są zadawane po to, by sprawdzić wiedzę, lecz by zachęcić do namysłu, pogłębić rozumienie omawianych tematów.
- Nie zniechęcaj się, jeśli nie od razu osoby zaangażują się w rozmowę pomiędzy sobą. Czasem nawiązanie kontaktu z osobą prowadzącą warsztat może być łatwiejsze niż z pozostałymi uczestnikami_uczestniczkami, co może wymagać więcej czasu.

8.5. DOMINOWANIE ROZMOWY PRZES

JEDNĄ OSOBĘ

Jeśli jedna z osób dominuje rozmowę, uniemożliwiając tym samym uczestnictwo innym, pamiętaj, że twoim zadaniem jest stworzenie przestrzeni, która będzie w równy sposób dostępna dla wszystkich uczestniczek i uczestników dialogu.

Co robić:

- Podziękuj za podzielenie się przemyśleniami i zaprosz pozostałe osoby do wypowiedzenia się.
- Jeśli osoba dzieli się dygresjami, przypomnij o temacie dialogu, dopytaj o związek z omawianym tematem.
- Odwołaj się do ram czasowych i zasad, przypominając, że w dialogu jest przestrzeń do zabrania głosu przez każdego.

8.6. INTELEKTUALIZOWANIE

Prowadząc Dialog o prawach człowieka z pewnością spotkasz się z sytuacją, w której jego uczestnicy i uczestniczki będą mieć różny poziom wiedzy czy doświadczeń związanych z omawianym tematem. Dzielenie się nimi tworzy przestrzeń do nowych spostrzeżeń i wspólnego uczenia się. Może się też jednak zdarzyć, że odwoływanie się do naukowych

teorii, wiedzy zaczerpniętej z literatury przez pewne z osób, będzie sprawiało, że inne będą przejawiać mniej śmiałości w zabieraniu głosu. Jeśli zaobserwujesz taką sytuację, weź pod uwagę, że wiek, wiedza mogą być atrybutami władzy, np. osoby młodsze lub niepewne swojej wiedzy mogą mieć większą trudność w dzieleniu się przemyśleniami z resztą grupy.

Co robić:

- Zachęcaj wszystkie osoby do dzielenia się przemyśleniami i przypomnij, że każda perspektywa wnosi do rozmowy nowe spostrzeżenia.
- Zachęć osoby do odnoszenia omawianych kwestii do własnego doświadczenia. Jeśli osoba przytacza: teorie naukowe – zapytaj, czy też obserwuje w swoim życiu takie procesy/mechanizmy, film/książkę – zapytaj, co było dla niej w nich poruszające.
- Dbaj, by uczestnicy i uczestniczki dialogu szanowali nawzajem swoje opinie, przemyślenia.

8.7. CZĘŚĆ OSÓB NIE BIERZE UDZIAŁU

W ROZMOWIE

Niezabieranie głosu na forum grupy i niebranie udziału w rozmowie może mieć wiele przyczyn. Mogą być nimi między innymi mniejsza śmiałość lub niepodzielanie poglądu powszechnie wyrażanego przez grupę przez mniejszą część osób. Osoba prowadząca powinna tworzyć przyjazną atmosferę, w której wszystkie osoby będą czuć się zaproszone do podzielenia się swoimi doświadczeniami i przemyśleniami, ale również szanować różnice w stylach uczestniczenia w rozmowie, występujące pomiędzy nimi. Należy pamiętać, że niekiedy również milczące uczestnictwo w rozmowie może być aktywne i owocne w przemyślenia.

Co robić:

- Staraj się tworzyć strukturę, w której w trakcie rundy wypowiada się każda osoba.

- Zachęć osoby, które jeszcze się nie wypowiadały, do zabrania głosu.
- Dopytuj, czy ktoś ma podobne albo odmienne doświadczenia.
- W ostateczności skieruj pytanie bezpośrednio do osoby, pytając np. czy chciałabyś_chciałbyś coś dodać, czy chciałabyś_chciałbyś zabrać głos, zachowując delikatność i przyzwolenie na brak wypowiedziania się.

8.8. CISZA, CZYLI MILCZENIE CAŁEJ GRUPY

W trakcie Dialogu o prawach człowieka mogą pojawić się chwile milczenia. Dla osoby prowadzącej są to momenty wymagające dużej uważności na proces toczący się w grupie. Jeśli żadna z osób nie uczestniczy w rozmowie, może być to sygnał niejasno przekazanych instrukcji, wyczerpania się tematu rozmowy i konieczności wprowadzenia nowych wątków, ale również tego, że osoby są onieśmiałe, zastanawiają się, są poruszone, przeżywają coś ważnego lub poruszony został temat tabu.

Co robić:

- Nie przerywaj ciszy od razu, daj osobom czas na zastanowienie się.
- Spytaj osoby o przyczynę milczenia.
- Dopytaj o jasność przekazania instrukcji.
- Jeśli podejrzewasz, że osoby są onieśmiałe i trudno jest im zabrać głos jako pierwszym, możesz odwołać się do własnego doświadczenia i podzielić się swoją historią lub przywołać kilka przykładów poglądów na dany temat, by modelować uczestnictwo w rozmowie.

8.9. POJAWIENIE SIĘ MOWY NIENAWIŚCI

W przypadku pojawienia się mowy nienawiści podczas Dialogu o prawach człowieka konieczne jest wyraźne wyrażenie braku zgody na wypowiedzi nawołujące do niena-

wiści lub znieważając osobę, bądź grupy ze względu na kolor skóry, pochodzenie, wyznanie, orientację seksualną, tożsamość płciową, niepełnosprawność, status społeczno-ekonomiczny lub jakiegokolwiek inne przesłanki.

Co robić:

- Prewencyjnie: Wprowadzając zasady, należy podkreślić konieczność odnoszenia się do siebie z szacunkiem i brak zgody na mowę nienawiści.
- Interwencyjnie: Nazwać mowę nienawiści, odwołać się do zasad i wyraźnie dać sygnału o braku zgody na wypowiedzi tego typu.
- W przypadku powtórnego pojawienia się: Poprosić osoby o opuszczenie dialogu z jednoczesnym zachowaniem postawy pełnej szacunku wobec samej osoby.
- Zadbaj o osobę narażoną na nienawiść.

8.10. SILNE EMOCJE

Podczas Dialogu o prawach człowieka poruszane są niekiedy tematy trudne i budzące dużo emocji. Dzielenie się własnymi doświadczeniami, na przykład związanymi z łamaniem praw człowieka, może wywołać smutek i łzy.

Co robić:

- Przed dialogiem w przejrzysty sposób określ jego temat, by osoby mogły świadomie zdecydować o swoim uczestnictwie.
- Normalizuj. Powiedz, że omawianie trudnych tematów może wiązać się z pojawieniem się silnych emocji.
- Zadbaj o bezpieczeństwo. Podkreśl, by osoby dzieliły się doświadczeniami na takim poziomie intymności, który jest dla nich w danym momencie bezpieczny i komfortowy.
- Bądź empatyczny/empatyczna, stwórz przestrzeń do dzielenia się emocjami.
- W razie wystąpienia kryzysu zapytaj, czy osoba czegoś potrzebuje.

8.11. OSOBY KONTESTUJĄ SENS PROWADZENIA DIALOGU

Wśród osób mogą pojawić się różne opinie i przemyślenia na temat dialogu jako sposobu prowadzenia rozmowy. Dla osób zaangażowanych aktywistycznie w obronę i promowanie praw człowieka nieadresowanie wprost komentarzy, będących wyrazem stereotypów, może być trudne do zaakceptowania. Różne wypowiedzi odwzorowują jednak różne opinie obecne w społeczeństwie, a nauka może płynąć również z grupy, nie tylko od osoby prowadzącej. Zrezygnowanie z postawy eksperckiej i stworzenie przestrzeni do wybrzmienia różnych zdań może doprowadzić do zmiany postaw bez generowania oporu i moralizatorstwa.

Może się również zdarzyć, że przy obecności odmiennych zdań osoby będą podważać sensowność dalszej rozmowy, twierdząc, że i tak nie dojdą do porozumienia. Wówczas warto zaznaczyć, że w dialogu nie chodzi o osiągnięcie konsensusu, ale próbę usłyszenia i zrozumienia się nawzajem oraz akceptację naszych różnorodnych doświadczeń.

Co robić:

- Nie zniechęcaj się, jeśli spotkasz się z brakiem zaufania do metody Dialogu o prawach człowieka. W edukacji praw człowieka istnieje wiele metod edukacyjnych, które pełnią różne cele i sprawdzają się w różnych okolicznościach.
- Zaproś osoby do zaangażowania się w rozmowę na czas warsztatu i sprawdzenia, jak będą czuły się uczestnicząc w sesji dialogu.

8.12. TRUDNOŚCI ORGANIZACYJNE – UPŁYWAJĄCY CZAS

Wiele trudności organizacyjnych wiąże się z koniecznością zmieszczenia się w określonych ramach czasowych oraz dynamiką rozmowy.

Co robić:

- Już przed warsztatem określ czas trwania dialogu, poinformuj o nim uczestników i uczestniczki na początku sesji.
- Przypominaj o upływającym czasie, jeśli zauważysz, że któraś z osób dominuje rozmowę/zajmuje dużo czasu dygresyjnymi opowieściami.
- Zasygnalizuj zbliżający się koniec czasu przewidziany na warsztat, by nie przerywać sesji w nieoczekiwany sposób. Zbierz ostatnie przemyślenia i wypowiedzi.

8.13. TRUDNOŚCI ORGANIZACYJNE –**SPÓŹNIENIA**

Podczas sesji Dialogu o prawach człowieka nie ma przestrzeni na dłuższe spóźnienia. Dołączenie osoby do rozmowy w jej trakcie negatywnie wpływa na toczący się proces oraz wiąże się z koniecznością przerwania dialogu i ponownego wprowadzania do jego zasad oraz opisywania jego specyfiki.

- Już zapraszając na sesję, jasno poinformuj, że po rozpoczęciu właściwego dialogu nie będą mieć możliwości dołączenia do rozmowy.

9. FORMY DIALOGU O PRAWACH CZŁOWIEKA

Dialog o prawach człowieka może przyjąć różne formy. Poniżej prezentujemy możliwe modyfikacje, które mogą uatrakcyjnić sesję dialogu. Pamiętaj, aby dostosować proponowane rozwiązania do możliwości grupy i dostępnego czasu.

9.1. ROZMOWA GRUPOWA

- Liczba osób uczestniczących: 5-8 osób.
- Jeśli grupa jest liczniejsza, podziel ją na kilka mniejszych zespołów tak, by każda osoba mogła aktywnie uczestniczyć w dialogu.
- Najprostsza forma dialogu.
- Prosty, ale bardzo skuteczny sposób prowadzenia rozmowy.
- Pamiętaj, by przestudiować wskazówki do prowadzenia dialogu i przekazać je osobom uczestniczącym.
- Upewnij się, że każda osoba będzie miała przestrzeń do zabrania głosu.
- W trakcie dialogu wprowadzaj nową kartę dialogową co 15 minut.

9.2. AKWARIUM

- Liczba osób uczestniczących: 10-30 osób.
- Jest to forma dialogu, która umożliwia rozmowę na kontrowersyjne tematy i stwarza możliwość zabrania głosu przez wszystkich.
- Przy zastosowaniu tej formy dialogu osoby uczestniczące zajmują miejsca w dwóch kręgach: większym zewnętrznym i mniejszym wewnętrznym.

- Dialog prowadzą osoby znajdujące się w wewnętrznym kręgu.
- Osoby siedzące w zewnętrznym kręgu pełnią rolę obserwatorów_observatorek i przysłuchują się rozmowie. Aby słuchanie było bardziej angażujące, mogą one zapisywać przytaczane przez osoby myśli i spostrzeżenia.
- Istnieją dwa warianty dialogu w formie akwariów:

- Wariant 1: Osoby w akwariu (wewnętrznym kręgu) rozmawiają ze sobą przez około 15 minut, a następnie zamieniają się z osobami z zewnętrznego kręgu – teraz to one rozmawiają. Wprowadzając kolejne inspiracje, możesz kontynuować procedurę zamieniania się rolami tak, by wszystkie osoby miały okazję porozmawiać i wnieść wkład do dialogu.
- Wariant 2: Jeśli chcesz, żeby dialog był bardziej dynamiczny, możesz zostawić w wewnętrznym kręgu jedno lub dwa krzesła puste. Jeśli ktoś z zewnętrznego kręgu chce zabrać głos i wziąć udział w rozmowie, dosiada się do wewnętrznego kręgu, siadając na pustym krześle. Inna osoba opuszcza swoje miejsce i przechodzi do zewnętrznego kręgu, tak by zawsze w akwariu pozostało wolne miejsce.

9.3. TRÓJKĄT

- Liczba osób uczestniczących: 10-30 osób.

- Zachęca do przyglądania się omawianym tematom z wielu różnych punktów widzenia.
- Zadbaj o wystarczająco dużo przestrzeni, by osoby mogły uformować trzy grupy.
- Połóż na ziemi trzy kartki z napisami „tak”, „nie”, „może” w formie trójkąta.
- Zaprezentuj osobom inspirację do rozmowy. Zadać pytanie. Poproś osoby o odpowiedź poprzez zajęcie miejsc na wierzchołkach trójkąta. W rezultacie powstaną trzy grupy.
- Poproś, by każda z grup porozmawiała o tym, jakie argumenty, spostrzeżenia skłoniły osoby do takiej, a nie innej odpowiedzi.
- Poproś grupę, która odpowiedziała na zadane pytanie „może” do zadania pytania osobom z grupy, która odpowiedziała „tak”, lub „nie”. Osoba z grupy, która odpowiedziała na pytanie może zadać pytanie kolejnej grupie.
- Możesz wybrać również wariant, w którym to wszystkie osoby z grupy „może”, będą mogły zadawać pytania pozostałym grupom.
- W trakcie rozmowy wprowadzaj nowe pytanie co około 15 minut.
- Zadbaj, by dialog złożony z pytań i odpowiedzi toczył się do momentu aż temat zostanie omówiony z wielu perspektyw.
- Na zakończenie ćwiczenia daj osobom możliwość ponownego zajęcia stanowiska. Osoby mogą zmienić miejsca. Zapytaj, czy osoby, które odpowiedziały „tak”, lub „nie” nadal odpowiedziałyby tak samo? Czy grupa, która odpowiedziała „może” jest w stanie dokonać wyboru?
- W tej formie dialogu zapisane zostają najważniejsze spostrzeżenia, co pozwoli na obserwowanie relacji i połączeń pomiędzy nimi. Może być to pomocne w prowadzeniu dialogu.
- Możesz stworzyć jedną lub kilka grup w zależności od liczby osób.
- W każdej grupie jedna z osób będzie odpowiedzialna za zapisywanie słów, a jedna będzie kontrolować czas.
- Przedstaw osobom inspirację do rozmowy w formie pytania (np. Czy świat bez dyskryminacji jest możliwy?) i zapisz najważniejsze słowo z niego na kartce (np. dyskryminacja).
- Połóż kartkę i markery przed osobami z grupy.
- Poproś osoby o zastanowienie się, co przychodzi na myśl słowo na kartce. Poproś o zapisywanie odpowiedzi w formie słów kluczy.
- Możesz wybrać też inną formę notowania skojarzeń osób biorących udział w dialogu. Można zrobić to między innymi w formie rysunków. Jeśli zdecydujesz się na zapisywanie słów kluczy dobrym pomysłem jest grupowanie kluczowych słów w kategorie (np. pozytywne/negatywne skojarzenie, fakty itp.) poprzez zapisywanie ich innym kolorem flamastra.
- Ten dialog można prowadzić w dużej grupie w kręgu lub w mniejszych podgrupach. W każdej grupie może znaleźć się osoba zapisująca/ilustrująca skojarzenia oraz prowadząca rozmowę.
- W trakcie dialogu wprowadzaj nową inspirację co około 15 minut.
- Gdy temat zostanie omówiony z wielu perspektyw, poproś osoby o podzielenie się swoimi mapami myśli z innymi. Jeśli dialog był prowadzony w kilku grupach, mapy różnych grup mogą być zestawiane ze sobą. Zastanówcie się jakie spostrzeżenia, argumenty były przywoływane najczęściej. Czy można podzielić je na kategorie.

9.4. MAPA MYŚLI

- Liczba osób uczestniczących: 5-30 osób.
- Przygotuj kartki i markery, które będą potrzebne do zapisywania myśli.

10. DIALOG O PRAWACH CZŁOWIEKA W SIECI

W trakcie pandemii koronawirusa duża część naszych codziennych działań przeniosła się do Internetu. Pociągnęło to za sobą wiele wyzwań i ograniczeń, ale dało też nowe możliwości. To właśnie w sieci łatwiejsze jest spotkanie się ze sobą osób z różnych, często odległych miejsc w Polsce.

Jeśli zdecydujesz się na prowadzenie dialogu online, pamiętaj, że możliwości wytrwania osób w skupieniu i uważności na innych mogą być mniejsze niż w gdy osoby widzą się na żywo. Dostosuj czas trwania dialogu do specyfiki spotkań online, rekomendujemy wybranie krótszej formy (maksymalnie 60-minutowej).

Przygotuj materiały, które będą wspierać przebieg dialogu online. Ponieważ nie będziesz mieć możliwości użycia drukowanych kart, możesz użyć kart w wersji slajdów. Dostosuj liczbę slajdów do wybranej przez ciebie długości dialogu. Jeśli zdecydujesz się na przeprowadzenie 60-minutowego dialogu zwróć uwagę, że około 30 minut zajmie wprowadzenie i podsumowanie dialogu. Oznacza to, że racjonalne będzie wprowadzenie dwóch, maksymalnie trzech kart/slajdów, tak aby każda osoba mogła zabrać głos i zaprezentować swój punkt widzenia w odpowiedzi na pojawienie się każdego/każdej z nich.

Pamiętaj, że niezależnie od formy dialogu, którą wybierzesz, musisz zadbać o to, by pojawiły się w nim następujące elementy:

- Wprowadzenie do dialogu, w którym zapewnisz osobom uczestniczącym możliwość poznania się (rundka początkowa), opowiesz, czym jest dialog o prawach człowieka i przekazesz wskazówki dla osób uczestniczących w dialogu.
- Omówienie, w którym stworzysz przestrzeń na podzielenie się przez osoby biorące udział swoimi wrażeniami, tym, co usłyszały, czego się dowiedziały, co je poruszyło oraz odniesiesz się do praw człowieka i tego, jakie działania można podjąć po dialogu, by działać na rzecz ich ochrony.

Pamiętaj, by przed dialogiem przekazać osobom podstawowe informacje, które pozwolą na świadomą decyzję o uczestnictwie w Dialogu o prawach człowieka online.

- Przekaż, że niezbędny będzie dostęp do sieci, mikrofonu i kamery.
- Poinformuj, że aby w pełni uczestniczyć w dialogu ważne jest włączenie kamerek, by każda osoba miała poczucie obecności wszystkich uczestników i uczestniczek w rozmowie.
- Poproś osoby o punktualność i poinformuj, że osoby nie będą mogły dołączyć do dialogu w trakcie jego trwania.

Zainicjuj Dialog o prawach człowieka online i stwórz możliwość spotkania się osób z różnych miejsc w Polsce.

ZAŁĄCZNIKI

KARTY DO DIALOGU
O PRAWACH CZŁOWIEKA

NOTATKI

Handwriting practice lines consisting of 20 horizontal dotted lines.

**NASZYM
OBOWIĄZKIEM JEST
UDZIELENIE
SCHRONIENIA
UCHODźCOM**

**ŚWIAT BEZ
DYSKRYMINACJI
JEST MOŻLIWY**

PRZYKRO MI

STRUDZONYCH WĘDROWCÓW
PRZYJMUJEMY TYLKO
24 GRUDNIA, OD 16⁰⁰ DO 24⁰⁰

**PRAWA
WSZYSTKICH OSÓB
W POLSCE SĄ
CHRONIONE W TEN
SAM SPOSÓB**

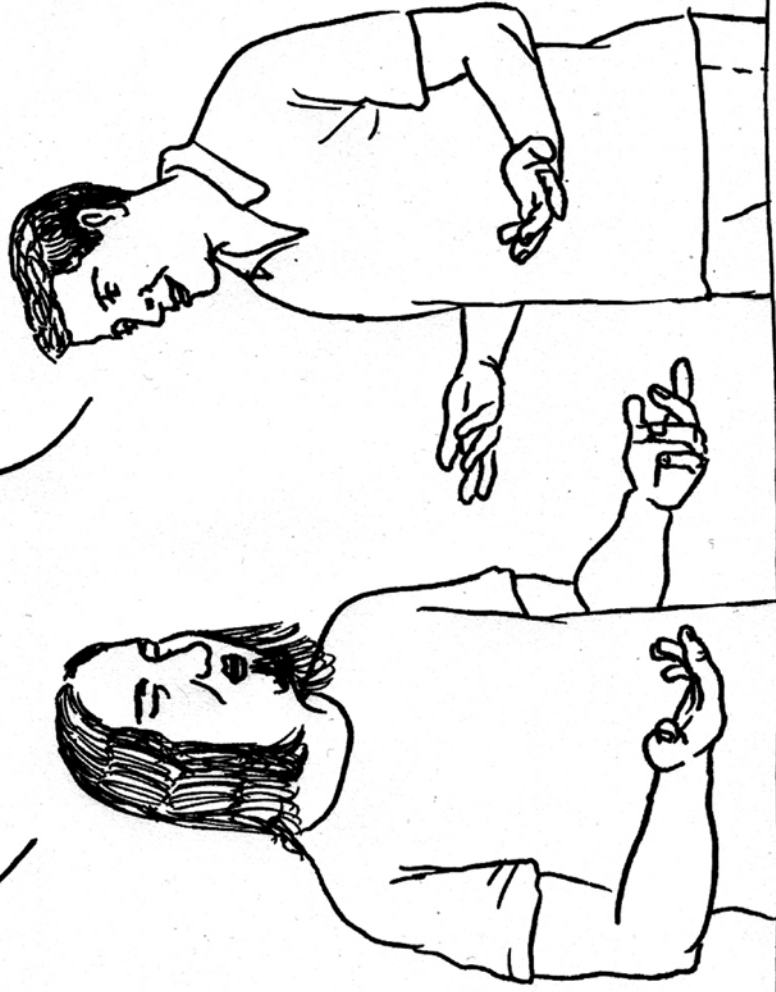

**WSZYSTCY
DYSKRYMINUJEMY**

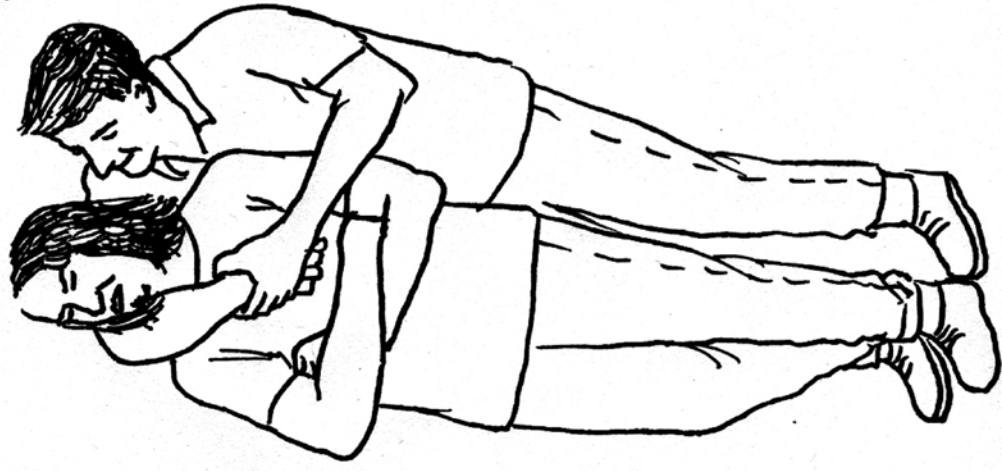

DLACZEGO W OGÓLE WYPEŁNIALISMY
TEN SPIS, SKORO PAŃSTWO NIE
UZNAJE NASZEGO ZWIĄZKU ?

ALEŻ UZNAJE...

ZA
WSPÓŁLOKATORÓW

**PROTESTY
ODGRYWAJĄ WAŻNĄ
ROLĘ W OBRONIE
I PROMOWANIU
PRAW CZŁOWIEKA**

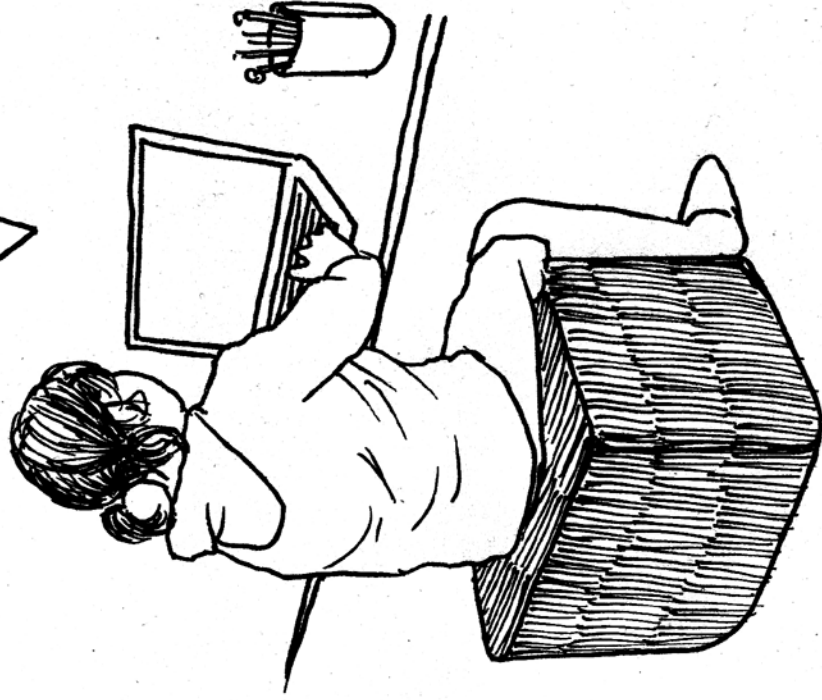
PRAWDA!?

**WŁADZA MOŻE
OGRANICZYĆ
PRAWO
OBYWATELI
I OBYWATELEK
DO PRYWATNOŚCI**

PRAWDA!?

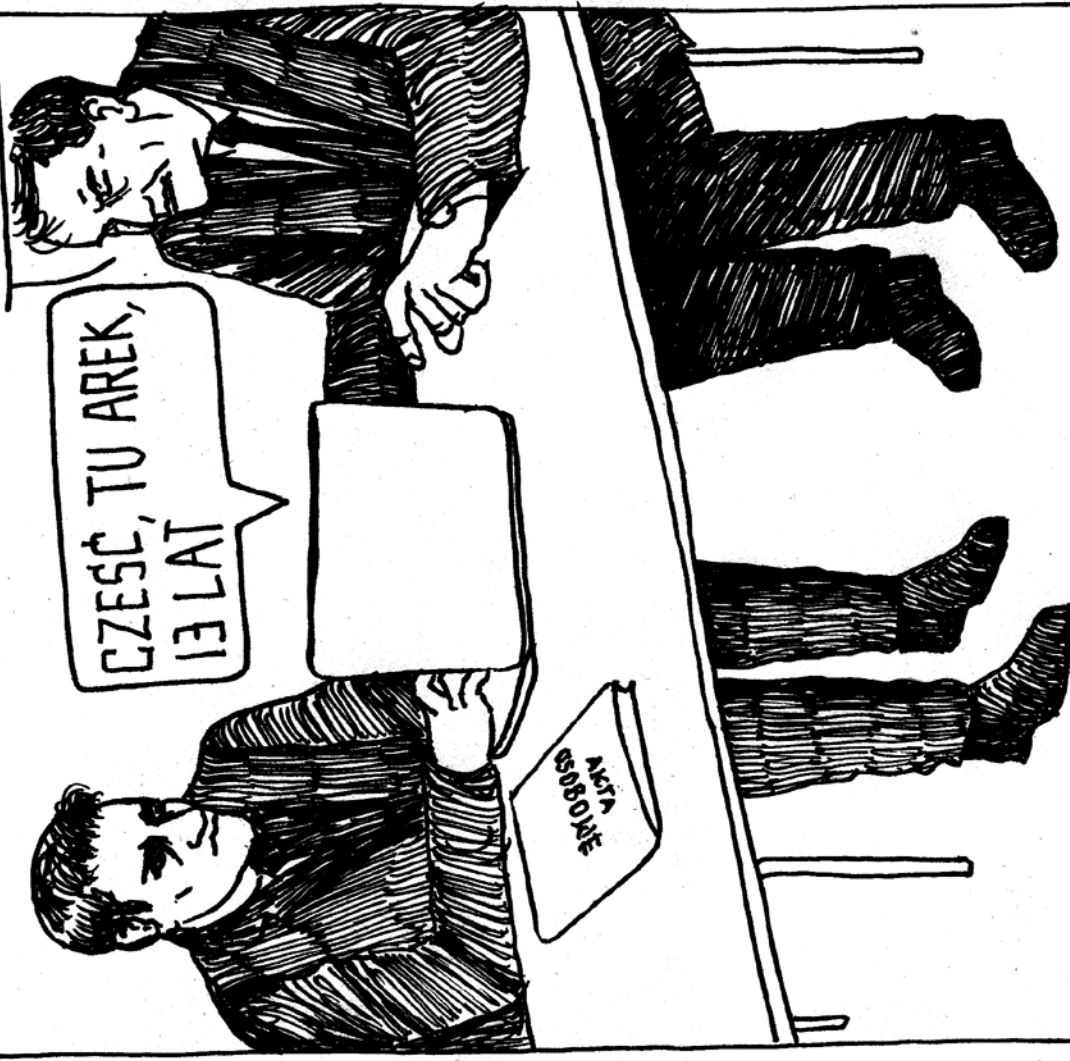
NIGDY NIE WIADOMO
KTO JEST PO DRUGIEJ STRONIE

HEJ, NAZYNAM SIĘ
KAMILA, MAM 13 LAT

WYPYTAJ JĄ O WSZELKIE WYW-
ROTOWE ORGANIZACJE W JEJ
SZKOLE!

CZESC, TU AREK,
13 LAT

DYSKRYMINACJA

Do przemyślenia...

Posiadanie przywilejów nie oznacza,
że twoje życie było łatwe, że jesteś
osobą bogatą, nie musisz o coś walczyć
lub ciężko pracować. Przywilej oznacza,
że istnieją problemy i zmagania, których
nigdy nie doświadczysz,
ani o których nie będziesz musiał_
musiała myśleć tylko
z powodu tego, kim jesteś.

DYSKRYMINACJA

PARADY RÓWNOŚCI
POMAGAJĄ
W WALCE
O RÓWNE PRAWA

PRAWDA?!

DYSKRYMINACJA

Mikroagresje

„Gdybym cię nie znała, w ogóle nie powiedziałabym, że jesteś gejem.”

„Więc kto jest mężczyzną w waszym związku?”

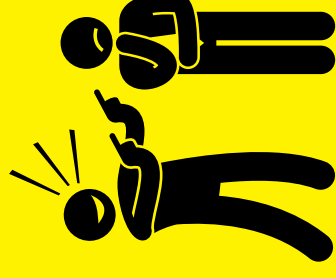
„Uprawiałaś kiedyś normalny seks?”

„Jesteś trans? Muszę ci powiedzieć, że wcale nie wyglądasz.”

DYSKRYMINACJA

Mikroagresje to przekazy niosące uprzedzenie i dyskryminację wyrażone w pozornie pozbawiony znaczenia i nieszkodliwy sposób.

To codzienne komentarze, pytania, działania, które są szkodliwe, ponieważ utrwalają negatywne stereotypy, zazwyczaj dotyczące grup marginalizowanych.

DYSKRYMINACJA

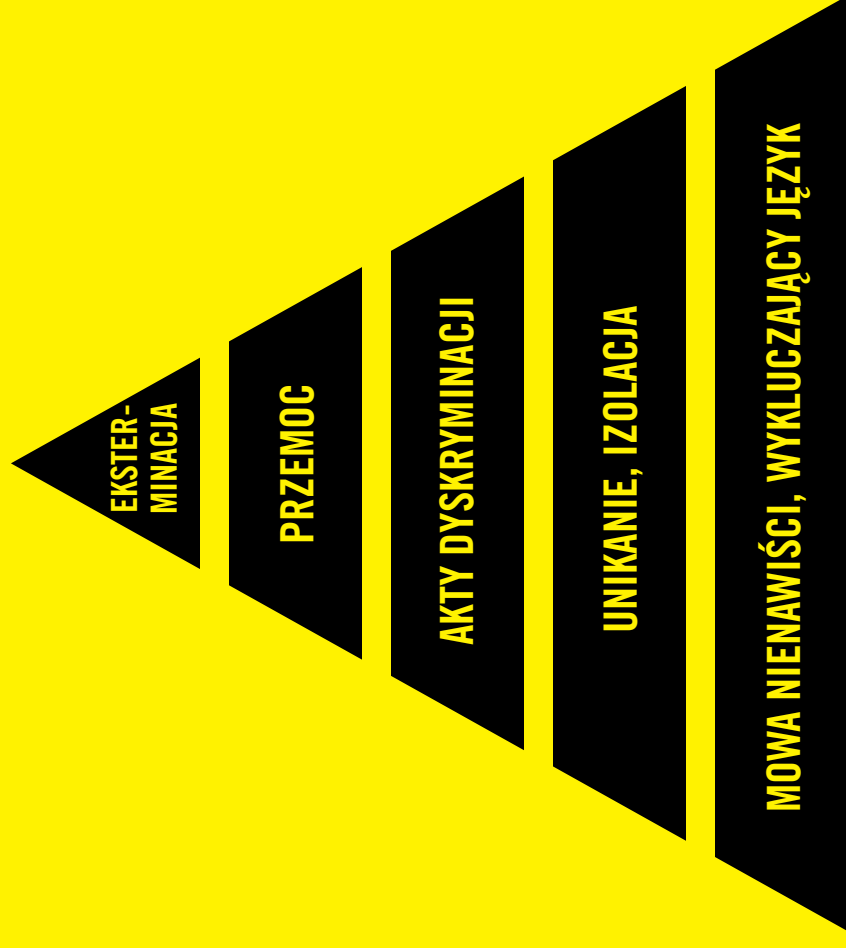
Do przemyslenia...

„Nie każda wypowiedź o charakterze mowy nienawiści prowadzi do poważnych zbrodni, ale wszystkie zbrodnie z nienawiści poprzedzone są wcześniejszą stygmatyzacją i dehumanizacją określonych osób i podżeganiem do przestępstw.”

Specjalna Sprawozdawczyni Rady Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych do spraw mniejszości, 2015 r.

DYSKRYMINACJA

Do przemyslenia...

Piramida nienawiści Gordona Allporta

DYSKRYMINACJA

FAKT

MNIEJ NIŻ 4% OSÓB LGBTI,
KTÓRE DOŚWIADCZYŁY
PRZEMOCY MOTYWOWANEJ
HOMOFOBIAŁ LUB TRANSFOBIAŁ,
POWIADOMIŁO POLICJĘ.

Źródło: Kampania Przeciw Homofobii, Sytuacja społeczna osób LGBT. Raport za lata 2015-2016, Warszawa 2017.

DYSKRYMINACJA

FAKT

68,9% OSÓB LGBTI
ZETKNĘŁO SIĘ
Z CO NAJMNIEJ JEDNYM
RODZAJEM PRZEMOCY.

Źródło: Kampania Przeciw Homofobii, Sytuacja społeczna osób LGBT. Raport za lata 2015-2016, Warszawa 2017.

DYSKRYMINACJA

Wyobraź sobie, że...

Zbliża się studniówka. Nie możesz zatańczyć poloneza w parze z osobą, z którą jesteś w związku, bo tańczyć razem mogą tylko pary dwupłciowe.

DYSKRYMINACJA

Wiele nastoletnich osób nie decyduje się na ujawnienie swojej orientacji psychoseksualnej w domu.

Jedynie 25% młodzieży ma poczucie pełnej akceptacji ze strony matki i około 12% ze strony ojca.

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

Stowarzyszenie
AMNESTY INTERNATIONAL

www.amnesty.org.pl

Plac Lelewela 8, 01-624 Warszawa

e: amnesty@amnesty.org.pl
t: 22 827 60 00